

ЮЛІАН ЦЕЛЕВИЧ ПРО ПОЛІТИКУ АВСТРІЙСЬКОГО ІМПЕРАТОРА ЙОСИФА ІІ У ГАЛИЧИНІ

Дослідження окремих сторінок історії та ролі в ній особистостей, діяльність яких певний час не була достатньо висвітлена в силу тих чи інших обставин, виступають як важлива передумова для створення цілісної концепції розвитку як конкретної суспільної одиниці, так і держави загалом.

Саме дослідженням значення і впливу, який відігравав австрійський цісар Йосиф ІІ (1741–1790р.р.) у розвитку як Галичини, так і окремо взятого міста Львова, займався галицький український історик Юліан Целевич (1843–1892рр.). Три його розвідки, які присвячені періоду, коли Галичина після першого поділу Польщі (1772р.) перейшла під владу Австрійської імперії, проливають світло саме на вплив і наслідки реформ, які проводив Йосиф ІІ, а також показують міжетнічні відносини, що склались у той час. Проблеми, яких торкнувся Целевич, були малодосліджені або ж взагалі упущені в українській історіографії другої половини ХІХст. Польські історики хоча й займались вивченням політики Йосифа ІІ в Галичині, однак основні акценти при аналізі ними його реформаційної діяльності були зроблені у порівнянні з діяльністю колишньої Речі Посполитої та становищем населення, насамперед поляків.

У сучасній українській історіографії ми не знаходимо дослідження, в якому було б подано аналіз наукової спадщини Юліана Целевича зазначеного вище періоду. Певна спроба донести до широкого кола громадськості спадщину Целевича була зроблена у 1993р., коли були видані матеріали конференції “Історик, етнограф, педагог. Матеріали міжвузівської наукової конференції, присвяченої 150-річчю від дня народження Юліана Целевича”¹, де було не в повній мірі і в дещо поверховій формі зроблено аналіз його праць, в основному спираючись на працю Богдана Барвінського².

Саме тому основним завданням даного дослідження виступає потреба у більш глибокому та ґрунтовнішому вивченні тієї частини творчої спадщини Ю.Целевича, яка розкриває вплив і значення політики австрійського цісря Йосифа ІІ в Галичині в кінці ХVІІІ ст. у тісному зв'язку з тодішнім розвитком історичної науки. Це дасть нам змогу в кінцевому результаті стверджувати, що праці Целевича посідають чільне місце серед досліджень, які присвячені політиці Австрійської імперії в Галичині в кінці ХVІІІ ст., і процесів, які при цьому відбувалися та знаходили свій вияв у подальших подіях.

Багато місця в своїй творчості Ю. Целевич присвятив дослідженню особи австрійського цісря Йосифа ІІ (13.03.1741 – 20.02. 1790 р.р.), який був сином Франца І і Марії Терезії, з 1765 по 1790 р.р. імператор “Священної Римської імперії”, співрегент своєї матері Марії Терезії 1765 – 1780 р.р., володар Австрії й інших спадкових володінь династії Габсбургів

1780 – 1790 рр. Йосиф II в основу своєї діяльності поклав політику протекціонізму економіка країни і створення єдиного внутрішнього ринку. З цією метою він провів ряд реформ у галузі управління, обмежив особисту залежність селян від приватних землевласників, прагнув запровадити єдиний податок, зміцнив правове становище міст, провів секуляризацію монастирських землеволодінь, ввів релігійну віротерпимість, запровадив нову систему шкільної освіти.

Діяльність Йосифа II була справді реформаторською, і він залишив по собі в історії і в людській пам'яті помітний слід. Переглянувши періодичні видання, які виходили в Галичині на початку 80-х років XIX ст., ми стикаємось з цікавим фактом, а саме з повідомленнями, що у цей час в Галичині, як і по всій імперії, проходили святкування (як зазначено в газеті “Батьківщина”) “столітньої річниці вступлення на трон цесаря Іосифа II”. У цій же газеті ми знаходимо наступну думку: “... бо ходило о тое, щоби пошанувати пам'ять того цесаря ...”³. Така зацікавленість тодішнього широкого кола громадськості Галичини періодом входження краю до складу Австрійської імперії не є випадковою, адже, як писав М.С. Грушевський “в продолженіи пятисот літ поляки исполняли здіс, среди туземного русинського населенія, свою “историческую культурную мисію” ... “Состояніе, в котором получила Галицію австрійская бюрократія в 1772г., подводитъ итоги польского управления, польской культурной работы в этом краю⁴.” Тому і не дивно, що увага громадськості була прикута саме до австрійського періоду, точніше до перебування при владі цесаря-реформатора Йосифа II, який своїми прогресивними перетвореннями спричинився не тільки до піднесення краю, але, що найголовніше, обмежив особисту залежність простого населення від сваволі приватних землевласників.

Одним із перших в Галичині порушив цю проблему Володимир Барвінський (1850–1883рр., громадський діяч, публіцист, один із членів – засновників “Просвіти”, “Рідної школи”). У своєму дослідженні, яке було опубліковане в 1880р., характеризуючи роль і значення Австрійської імперії, він висловив таку думку: “Треба на попереді змірити цілу глибину нашої народної і суспільної недолі, щоби пізнати, для чого так благодатними були для нас русинів охоронні крила австрійського орла, так світлого та пора настання панованія династії Габсбургів на нашій Русі, так глибокою а щирою та любов і вдячність для австрійських цесарів – хоронителів австрійської Русі і для чого нині так радісно, так щиро і одушевлено торжествуємо столітню пам'ять вступлення на австрійський престол великого цесаря – реформатора Іосифа II”⁵. Загальна атмосфера, що в той час склалася в Галичині, точніше зацікавленість політикою, яку проводив Йосиф II в краї, спонукали Юліана Целевича як історика зайнятись дослідженням цього періоду в історії краю. Цій проблематиці Юліан Целевич присвятив чотири дослідження, в яких він розкриває політику Йосифа II.

Питанню освітньої реформи в період правління Йосифа II присвятив Целевич статтю “Дещо про науку взагалі і про галицькі школи за Іосифа II”, що була опублікована в 1881 році в газеті “Школьна часопись”.

Згаданий вже Володимир Барвінський дав характеристику розвитку освіти в Галичині: “Не досить на тім, що Іосиф II пильно заходився коло засновання народних шкіл, хоч його думка германізаційна много спинила розвій певно в найлучшій вірі піднятої просвіти народа, не досить на тім, що він засновав численні на той час гімназії, не досить що всюда і всіх заохочував до науки і подавав помічну руку жажущим сего світла, не досить, що р. 1784 (16 лист.) заснував в старинній столиці князя Льва університет і тим уже отворив широке поле для образования русинів. ... просбі епис. Петра Білянського, завів р. 1787 на Львівським університеті на богословським і філософічним факультеті катедри з руским язиком викладовим”⁶.

Юліан Целевич по іншому підходить до оцінки освітньої діяльності Йосифа II. Він на початку статті пише: “Часто приходиться стрічати нам з тим блудним переконанням, будьто цісар Іосиф II був покровителем наук..., з його панованням настала для наук і просвіти в Австрії нова доба відродження”⁷. Далі він говорить, що хоч цісар здійснював реформи в справах політичних, церковних, і що більшість його декретів стосувались науки і шкільництва, “той цісар зовсім не був не то протектором, але навіть любителем наук і відомостей”⁸. З останнім висловлюванням цілком погоджується І. Левицький (1850–1913рр. визначний бібліограф, голова бібліографічної комісії НТШ), який у своїй праці “Погляд на розвій низшого і висшого шкільництва в Галичині в рр. 1772 – 1800 і розвій русько–народного шкільництва в рр. 1801 – 1820” фактично висловлює таку саму думку стосовно освітньої політики Йосифа II. Таке висловлювання Целевича є не випадковим, адже Йосиф II пріоритет надавав лише тим науковим знанням, які мали практичне застосування в житті. Також Целевич, аналізуючи постать Йосифа II, пише про те, що цісар нібито не здобув ґрунтовної освіти. Попри те хотілось би сказати, що він був освіченою людиною. Целевич акцентує увагу читача на тому, що управління справами шкільництва цісар поклав на особу (лікаря Gottfrieda), що сама не вміла оцінити вартості науки, а, як зазначає І. Левицький, ”йшов навпаки намірам цісаря”⁹. Ще однією негативною стороною освітньої реформи Целевич називає те, що після закриття монастирів рідкісні документи і цілі бібліотеки продавались або знищувались. Наводить він також цікавий факт щодо перебування цісаря в Москві, коли він, побачивши місцеву академію наук, наказав заложити подібну інституцію у Відні.

Целевич звертає увагу на те, що реформи в освітній діяльності були спрямовані “на поле практичне”, передовсім головне значення науки і освіти мало бути в забезпеченні матеріального добробуту народу, а з наук найбільше значення і вагу мали “лише хірургія, механіка і математика”¹⁰. Особливу увагу в освітній реформі було звернено, за словами Целевича, на “низше школьництво, ніж про висше”, оскільки воно мало “ширити відомости між найширшими кругами людности”¹¹. Як приклад він наводить факт, що кількість університетів Йосиф II зменшив з 7 до 3 і в них наказав викладати тільки з визначених книг, у певний час та обсязі. Таке ставлення Йосифа II до університетів не є випадковим, і це зв’я-

зано передовсім з тим, що на них він дивився лише як на заклади, де повинні навчатись майбутні чиновники, а не науковці. І. Левицький, погоджуючись з висловлюванням Целевича, пише: “всі висші заклади залягла темрява”¹², значення тодішніх австрійських університетів упало.

Найбільшим і найзначнішим дітищем освітніх реформ Йосифа II стала народна школа. Російський дослідник постаті Йосифа II П. Митрофанов подає таке висловлювання Йосифа II: “Чтение, письмо и счет без сомнения нужны всякому”¹³. Саме тому, за наказом цісаря було збільшено кількість шкіл, щоб кожен, хто бажає, міг здобути початкову освіту. Можливість здобуття освіти була нагальною необхідністю для населення Галичини, оскільки, як відомо, більшість його взагалі була неосвіченою.

Оцінюючи розвиток “шкіл народних”, Целевич згадує про “головне розпорядження” щодо розвитку народних шкіл від 24 березня 1781 року та пише, що “на тім полі не заперечить Іосифови II ніхто найбільших заслуг. Школи почали розвиватись дуже гарно”¹⁴. Подає дані про стан і кількість народних шкіл у Галичині. Опираючись на Краттера, Целевич свідчить, що станом на 1786 рік у Галичині було вже 49 шкіл. Такі ж дані наводить І. Левицький.

У тексті знаходимо відомості ще про один цікавий документ – цісарське розпорядження від 30 листопада 1784 року, яким не надавалось парафії священникам будь-якої конфесії у випадку, якщо він не вмів “катехизувати” і не вів нагляд над школою. Загалом Целевич, позитивно оцінюючи це нововведення, звертає увагу на те, що з’являлись нові школи, а вчителів заохочували до роботи. Не забуває Целевич згадати про роль приватних осіб, які за власні кошти на своїх землях засновували нові школи та сприяли їх розвитку.

Разом з тим Целевич висловлює думку і щодо негативних сторін освітньої реформи, з якими погоджується І. Левицький. Оцінюючи розвиток освіти в Галичині за Йосифа II, І. Левицький зазначає: “Причину, що з тих шкіл не було хісна, видить др. Юл. Целевич в тім, що ті школи повернено на інституції, призначені на германізоване руського і польського народа, а по друге в тім, що введено всюди готові моделі шкільництва німецького і готові пляни з німецьких шкіл, без огляду на потреби, інший стан просвіти і інші прикмети і властивості славянських племен”¹⁵. Як бачимо, з висновками Целевича погоджувались більшість інших дослідників. Проте слід відзначити, що попри позитивні сторони необхідно зауважити, що автор не приділив уваги утворенню та діяльності гімназій, Львівського університету, духовної семінарії, про створення яких ми зустрічаємо відомості у В. Барвінського.

У 1879 році у Львові вийшла друком праця Яна Левицького “Рух русинів в Галіції в першій половині епохи панування Австрії (1772 – 1820)”¹⁶, у якій автор значну увагу приділив саме утворенню духовної семінарії, університету, а особливо сконцентрувався на введенні для викладання в них української мови, що, безумовно, мало важливе значення для українців у Галичині. Як видно, Целевич зосередив свою увагу на основній складовій частині освітньої реформи розвитку почат-

кової освіти. Загалом можна погодитися з висновками автора щодо германістичної спрямованості освітньої реформи та відсутності цілісної програми навчання для кожної частини багатонаціональної держави, якою була тогочасна Австрія.

Богдан Барвінський, подаючи джерела, якими користувався Целевич при написанні своєї розвідки, окрім уже названих, додає Валтазара Гакета “Гакетові новітні фізично–політичні подорожі в році 1791”¹⁷.

Релігійна реформа, крім уже названої “віротерпимості”, торкнулась також діяльності монастирів. Монастирська реформа фактично розпочалась за часів Марії Терезії, а знайшла своє завершення при Йосифі II. З його утилітарного погляду чернецтво було непотрібним в державі, оскільки чернецтво нічого не виробляло, тобто не приносило користі. Дослідженням проблеми монастирської реформи Целевич займався на основі найбільшого на той час монастиря в Галичині скиту Манявського. Спочатку в статті “Гдещо про скит Манявський і устне переданье, про его знесення Іосифом II”¹⁸, що вийшла в частині 96 газети “Діло” за 1880 р., а згодом продовжив і закінчив уже в своїй обширній монографії “Історія скиту Манявського від его основани аж до замкнення (1611-1785)” 1887 р., де в одній з останніх частин “Скит под панованем австрійським. Замкнення скиту 1785 р.” більш ґрунтовно і на основі джерельного матеріалу розкрив обставини закриття скиту.

Перш за все необхідно відзначити, що при дослідженні проблеми закриття скиту Манявського за часів правління цесаря Йосифа II Целевич використав для написання відомі вже на той час розвідки, а також, що збільшує вагу його праці, використовував першоджерела (урядові документи, на які він неодноразово посилається), а також ряд документів, які стосуються скиту.

Загалом перша частина його досліджень про знесення скиту Манявського Йосифом II значною мірою ввійшла до складу монографії. Зробивши порівняння, бачимо, що текст є майже ідентичним, тому ми зосередимо свою увагу на обширнішій і ґрунтовнішій частині вже названої монографії.

Автор при розкритті причин, які призвели до закриття скиту, говорить, що “знесенє скиту не можна назвати актом несправедливим”, оскільки, як він вважає “Іосиф II не пропустив жодному монастиреві з напрямом аскетично-контемпляційним”¹⁹. А. Копистинський (1871–1934рр. автор підручників з історії для гімназій) у своєму дослідженні, оцінюючи факт закриття скиту, зазначає: “він зменшив число святочних празничних днів та постановив знести всі монастирі, в яких монахи посвячували весь час молитвам та постам, а не виконували якої небудь соціально–культурної праці”²⁰.

Целевич також наводить факти того, що єдина православна “обитель” мала дуже великий вплив на уніатське населення околиць, зокрема вказує на те, що у 1774р. уніатське духовенство подає прохання до Відня, щоб було закрито скит. Через 11 років, як відзначає автор, цесар Йосиф II видає наказ про знесення скиту і передачі його майна до релігійного фонду на Буковині. Досліджуючи дану проблему, автор натрапив на

акт знесення скиту комісара станіславського уряду І.Ф.Яшевського з завідателем солотвинських камеральних добр Штрасером від 6 вересня 1785р. про закриття монастиря. Отже доручення цісаря було виконано і фактично з того часу монастир припинив своє існування.

Протилежну і не зовсім правильну думку висловлює Б. Дідицький (1827–1908рр., галицький москвофільський історик, письменник і журналіст, за фахом учитель гімназії). У “Літописі Руси” (от 1340 до 1887года), описуючи причини та сам процес закриття монастиря, він зазначає: “а міг би хто думати, що сей добрий цісар скасував послідній монастир православний. Но він це не робив. Річ діялася справді так. Уніатський старий (протоігумен) василіанів, ніякій Братковський, подав до цісаря просьбу аби сей єдиний еще православний монастир в Маняві, яко "непотрібний" скасувати. Добрий монарх Іосиф II зараз відповів: “що на таку касацію не позволяє, а напротив жєлає собі, щоби русини – уніати з православними - були в любові і щоби через богобоязне життя ще для православних старались бути приміром”. Не зважаючи на то царськое письмо, пан староста в Станіславоі латинник, самовільно запечатав скит Манявський і розігнав православних монахів, за що цісар Іосиф II довідавшись о тім пізніше, виразив тому старості свое велике незадоволення.”²¹

Важливим досягненням Целевича, як бачимо, було те, що він точно дослідив час, коли було закрито монастир, на основі офіційних документів, оскільки до появи його праці в українській історичній науці ХІХ ст. загальноприйнятою була дата 1783р., яку подав Вагилевич у своєму дослідженні “Монастир скит в Маняві”²². У 1927 р. виходить праця А.Копистинського “Скит Манявський”, в якій автор опирається на дослідженні Ю.Целевича і подає таку ж дату закриття монастиря, тобто 1785 рік.

Як бачимо, Ю.Целевичу вдалося на основі оригінальних урядових документів показати обставини закриття Манявського скиту за правління австрійського цісаря Йосифа II та вказати дату закриття монастиря, яка стала загальноприйнятою в українській історіографії.

Соціально-економічним перетворенням Йосифа II Целевич присвятив дві праці. Зокрема, у статті “Чи було в Польщі невольничє “підданство? Leibeigenschaft”, що була опублікована в газеті “Діло” за 1880 р., знаходимо ряд цікавих думок і суджень Ю.Целевича щодо обмеження особистої залежності селян Йосифом II у період, коли Галичина перейшла під владу Австро-Угорської імперії. Зокрема, знаходимо в розвідці думки Целевича про визначну роль законів Йосифа II стосовно до простого населення Галичини. Особливо автор акцентує увагу на “знесенє крєпацтва,... улекшенє тягарів паньщини, ...рівний розмір податків,... релігійну толеранцію,.. підставу правно-політичної екзистенції”²³. Обмеження кріпацтва передовсім було пов’язане з тим, що фактично з того часу селянин переставав бути безправною власністю. Панщина була обмежена точним числом днів і розподілом між поодинокими групами селян відповідно до земельних наділів, скасовувались додаткові повинності. Наслідком реформи було те, що права поміщиків на примусовий продаж товарів своїм підлеглим скасовувалися, були забо-

ронені тілесні покарання, селянин отримав право оскаржувати дії поміщика в окружного начальника (мандатора), проте ще залишалась панщина, яку селянин повинен був відробляти, хоча й не в таких обсягах, як раніше, сільські громади отримали більше прав у місцевому самоврядуванні. Целевич акцентує увагу на тому, що за Йосифа II, як він його називає, “стан хлопський” був не лише певною частиною суспільства, а став окремою становою одиницею: “з публічними правами й обов’язками”²⁴. Проте далі він цілком слушно пише про те, що основним завданням реформ Йосифа II було “побільшити и зміцнити власть держави в руках монархії, хотяй его система була... бюрократичною абсолютной монархії”²⁵, і, як говорить про це автор, реформи не принесли політичної свободи і автономії, однак мали важливе значення для простого населення Галичини.

Целевич високо підносить значення єдиних правових засад для усіх верств суспільства, чіткий розподіл урядової і церковної влади. Це, на його думку, є першими ознаками можливості в майбутньому свободи “Галицкой Руси”. Те, що Целевич торкнувся цієї проблеми, є не випадковим, адже саме реформа Йосифа II, завдяки якій було обмежено залежність більшої частини населення Галичини від сваволі землевласників, стала однією з передумов скасування панщини в 1848 році цісарем Францом Йосифом I.

Аналіз впливу політики Йосифа II на розвиток міста Львова ми знаходимо в газеті “Діло” за 1880 рік, де Ю. Целевич друкує свою розвідку “Гдещо про Львів перед 100 роками і про триразовий приїзд Йосифа II до того міста”. При написанні дослідження Ю.Целевич використав твори Франца фон Краттера, Ігн. Феслера, Йогана Вендринські, Алберта Ягера, І. Ходуницького²⁶. Богдан Барвінський, зокрема, щодо авторства праці “Листи про сучасний стан Галіції” (“Brife uber der itzigen Zustant von Galizien”) зазначає: “На жаль, остало Целевичеви невідомим, що сим безіменним автором був драматичний поет Franz von Kratter, ... померший у Львові 8 падолиста 1830 р.”²⁷.

На початку дослідження Целевич у притаманному йому стилі дає коротку характеристику становища Галичини після включення її до складу Австрійської імперії, зокрема дає опис міграційного процесу. Далі Целевич, посилаючись на працю “Листи про сучасний стан Галіції”, дає опис міста Львова цього періоду. Проте найбільше значення має та частина праці, у якій Целевич безпосередньо подає матеріал про перебування цісаря в Галичині, а передовсім у столиці краю Львові. Відомим є той факт, що Йосиф II любив подорожі. Майже щороку він здійснював поїздки до найвіддаленіших провінцій або за кордон. Цісар вважав за необхідне на власні очі побачити, як живуть його піддані. Целевич наводить дані про перебування Йосифа II в Галичині в 1773 році, при цьому подає його висловлювання щодо нових земель: “Мені видиться, що той край не має до нас злої волі; хлоп є тут нещасливий і не має нічого, ... і чекає від нас справедливості...”²⁸. Що стосується другого приїзду цісаря до Львова у 1780 році, то Целевич обмежується лише згадкою та подає відомості про переїзд Йосифа II до Росії, де відбувалась його зустріч з росій-

ською імператрицею Катериною II. Проте автор при цьому не згадує, що метою поїздки цесаря було заключити, як пише А. Петрушевич (1821–1903 рр., церковний і політичний діяч, історик, археолог), “тайний договір между Єкатериною II и императором Іосифом II, для подація помощи Росії в войні с Турцією”²⁹. А ця подія мала безпосереднє відношення до Галичини як прикордонного з Росією краю.

Целевич у своєму дослідженні не оминає і питання міжрелігійних відносин. Зокрема, він дає описи діяльності найбільших конфесій у Львові, подає перелік владик і архієпископів, а також показує їх роль, вказує на відмінності обряду латинського від греко-католицького, показує діяльність релігійних громад не тільки на релігійному ґрунті, але і їх добродійну діяльність. Хоч автор дає характеристику релігійним відносинам, проте при цьому забуває згадати про дуже важливий “толераційний патент” Йосифа II, яким було покладено, як пише про нього А. Петрушевич, “в Галиції віротерпимість”³⁰. Фактично, патентом 13 жовтня 1781 року була впроваджена рівність будь-якої релігійної конфесії та усунуто привілейоване становище католицької церкви в Галичині, ліквідовані релігійні комісії.

При дослідженні історії Львова у Целевича ми не знаходимо згадки про патент від 13 грудня 1785 року, що, можливо, було зумовлено випадковим пропуском автором цього факту, яким Йосиф II надає право “проводити щороку ярмарок протягом 4-х тижнів”³¹. Польський історик Гошовський С. в дослідженні „Економічний розвиток Львова в роках 1772 – 1914” відзначає, що економічний розвиток міста передовсім проявлявся в “закладенні мануфактур і фабрик”³², що, зрозуміло, не могло відбуватись, коли б торгівля була слабо розвинута або і взагалі була відсутня.

Значно більше місця Целевич приділяє висвітленню перебування Йосифа II третій раз у Львові в 1781 році. Цю частину він написав на основі праці Ігн. Феслера “Погляд (в минуле) на моє 70-ти річне пілігримство”. Знову ж ми зустрічаємо в творі аналіз зовнішньополітичної діяльності Йосифа II, який здійснює Целевич. Він розкриває плани існуючі, як він пише, “при дворі петербурзьким” і заключалися в тому, щоб на Балканах було створене нове царство під владою російського царя. Поступки Катерини II були в тому, що “була готова дозволити Іосифови II, щоби заняв для себе Італію”³³, як пише про це Целевич. Однак, як відомо нам з подальших історичних подій, здійснити ці плани за життя Йосифу II так і не вдалося.

Перебування Йосифа II безпосередньо у Львові Целевич висвітлює, рунтуючись в основному на особистих спогадах згаданого вище Феслера, який був викладачем у Руській духовній семінарії і носить характер розповіді очевидця, однак при цьому не подає важливих фактів, які мали значення для українського населення Галичини, а зосереджує увагу читача на перебуванні цесаря в громадських, релігійних та культурних установах. Передовсім йдеться про Львівський університет та запровадження для викладання української мови на філософському та теологічному факультетах.

Особливу увагу хотілось би звернути на те, що при написанні дослідження Ю.Целевич не згадує про один дуже важливий документ, а саме патент Йосифа II, який відомий А. Петрушевичу і стосується надання привілеїв місту Львову. Ми вважаємо за необхідне зробити короткий аналіз даного документа, який з невідомих причин так і не був використаний Целевичем при написанні розвідки. Перший пункт згаданого патенту підтверджує право власності міста на "...належні йому села, орні землі, луки, поля, ліси, водойми..." та можливість збору податків. Запроваджувався власний магістрат, що складався "...з бургомістра, одного віце-бургомістра та шістнадцяти райців магістрату і поділений на два сенати", в його руках зосереджувалась також судова влада. Підтверджувалось право міста на проведення ярмарку та можливість виробництва та збирання акцизу з алкогольних виробів в дохід міської скарбниці³⁴. Хотілось би звернути увагу читача ще на один важливий факт. У 1853 році в Парижі виходить друком дослідження В. Калинки "Галіція і Краков під пануванням австрійським"³⁵, в якій автор, описуючи місто Львів, говорить, що за правління Йосифа II Львів був єдиним містом, яке отримало четвертий стало право на місцеве самоврядування, що було винятковим фактом для монархічної держави. На жаль, у Целевича даного факту ми не зустрічаємо.

Закінчує свою розвідку Целевич, подаючи відомості про перебування цесаря у Києві, Могильові, Москві, Петербурзі та зустрічі з Катериною II, проте не подає детально хід переговорів, а завершує своє дослідження обставинами прибуття Йосифа II до Відня. Як бачимо, у цьому дослідженні автор зосереджує свою увагу на перебуванні цесаря у Львові та на внутрішньому становищі, яке склалося, проте з незрозумілих причин не згадує про низку реформаторських заходів цесаря, що мали значний вплив на подальший розвиток міста.

Безперечно, сам зміст і коло проблем, які порушує автор, є досить цікавими і неоднозначними в оцінках і по сьогоднішній день. Проте необхідно зазначити, що при написанні автор часто використовував не першоджерела, а опирався на дослідження сучасників тих подій, які в більшій своїй частині є біографічними описами і несуть в собі суб'єктивну думку їх авторів. Незважаючи на певні вади та упущення, не можна відкинути того факту, що праці Ю. Целевича про роль і значення австрійського цесаря Йосифа II, а особливо впливу його політики на розвиток Галичини через реформи в соціально-економічній, освітній, релігійній сферах та наслідки його політики для краю, посідають чільне місце серед досліджень другої половини XIX ст. з даної проблеми в українській історіографії. На нашу думку, подальшим напрямком дослідження творчої спадщини Ю. Целевича має стати аналіз його творів з метою донести до широкого кола громадськості сфери його зацікавлень при досліджувані вченим подій минулого.

¹ Історик, етнограф, педагог: Матеріали міжвузівської наукової конференції, присвяченої 150-річчю від дня народження Юліана Целевича. - Івано-Франківськ, 1993. – 65 с.

-
- 2 **Барвінський Б.** Д-р Юліян Целевич (23. III. 1843 – 24. XII. 1892) і його наукова діяльність на полі української історіографії і етнографії в світлі давніших та новіших дослідів.- Львів: Накл. НТШ, 1927.- С.121 – 134 .
- 3 Батьківщина.-1873.- Ч.7.
- 4 **Грушевський М.** К польсько-українским отношениям Галиции.- К.; 1905.- С. 9.
- 5 В столітні роковини вступлення на австрійський престол цісаря Іосифа II (1780-1790). Отчит Волод. Барвінського виголошений на вечері дня 17 (29) лист. 1880.- Львів: Накладом руского комітету для Іосифінського обходу, 1881.- С.30.
- 6 В столітні роковини вступлення на австрійський престол цісаря Іосифа II (1780 – 1790). Отчит Волод. Барвінського виголошений на вечері дня 17 (29) лист. 1880.- Львів: Накладом руского комітету для Іосифінського обходу, 1881.- С.47.
- 7 Дещо про науку в загадлі і про галицькі школи за Іосифа II. // Школьна часопись.- 1883.- Ч.11.- 1 червня. С.81.
- 8 Дещо про науку в загадлі і про галицькі школи за Іосифа II. // Школьна часопись.- 1883.- Ч.11.- 1 червня. С.81.
- 9 **Левицький І.** Погляд на розвій руського – народного школьництва в рр. 1801–1820.- Львів: Друк. Наукового Товариства ім. Шевча., 1903.- С.5.
- 10 Дещо про науку в загадлі і про галицькі школи за Іосифа II. // Школьна часопись.- 1883.- Ч.11.- 1 червня. С.81.
- 11 Дещо про науку в загадлі і про галицькі школи за Іосифа II. // Школьна часопись.- 1883.- Ч.11.- 1 червня. С.137.
- 12 **Левицький І.** Погляд на розвій руського – народного школьництва в рр. 1801–1820.- Львів: Друк. Наукового Товариства ім. Шевча., 1903.- С.6.
- 13 **Митрофанов П.** Политическая деятельность Иосифа II его сторонники и его враги (1780 – 1790).- С.-Петербург: Типография Н.Н.Скорородова., 1907.-С. 737.
- 14 Дещо про науку в загадлі і про галицькі школи за Іосифа II. // Школьна часопись.- 1883.- Ч.11.- 1 червня. С.137.
- 15 **Левицький І.** Погляд на розвій руського – народного школьництва в рр. 1801–1820.- Львів: Друк. Наукового Товариства ім. Шевча., 1903.- С.12.
- 16 **Lewicki Jan.** Ruch Rusinow w Galicji w pierwszej polowie wieku panowania Austrii (1772 – 1820).- Lwow, 1879.- S.32.
- 17 **Барвінський Б.** Д-р Юліян Целевич (23. III. 1843 – 24. XII. 1892) і його наукова діяльність на полі української історіографії і етнографії в світлі давніших та новіших дослідів.- Львів: Накл. НТШ, 1927.- С.131 .
- 18 Галицко-русская библиография XIX столетия дополненная русскими изданиями, вышедшими в Венгрии и Буковине.- Львів, 1895.-С. 342.
- 19 **Целевич Ю.** Історія Скиту Манявського від его заснування аж до замирення (1611 – 1785).- Львів.- С.38.
- 20 **Копилянський А.** Скит Манявський.- Перемишль: Накладом Українського Голосу, 1927.- С. 27.
- 21 **Дідицький Б.** Літопис Руси (от 1340 до 1887 года).- Львів, – С.38
- 22 **Wagilewyz J.** Monastyr Skit w Maniawie.- Lwow, 1848.- S. 12.
- 23 Чи було в Польщі невольничче підданство? Leibenqenschoft.// Діло.- 1886.- № 99 – 20 грудня.
- 24 Чи було в Польщі невольничче підданство? Leibenqenschoft.// Діло.- 1886.- № 99 – 20 грудня.
- 25 Чи було в Польщі невольничче підданство? Leibenqenschoft.// Діло.- 1886.- № 99 – 20 грудня.
- 26 Brife uber der itzigen Zustand von Galizien (як пише сам автор безіменного автора); **Ign. Fessler** “Ruckblike auf meine siebzigiährige Pilgerfahrt” - Leipzig, 1851; **Johann Wendrinsky** “Kaiser Jozeph II”. - Wien, 1880; **Albert Jager** “Kaiser Jozeph II und Leopold II” 1867; **Ign. Chodyn** “Historiia miasta Lwowa”. Lwow, 1829.
- 27 **Барвінський Б.** Д-р Юліян Целевич (23. III. 1843 – 24. XII. 1892) і його наукова діяльність на полі української історіографії і етнографії в світлі давніших та новіших дослідів.- Львів: Накл. НТШ, 1927.- С.131 .
- 28 **Андрійчук.** Гдещо про Львів перед 100 роками і про триразовий приїзд Іосифа II до того міста.// Діло.- 1883.- № 12.- 1 лютого.
- 29 **Петрушевич А.** Сводная Галицко-русская літопись с 1772 – 1880 года.- Львів, 1889.- С. 129.
- 30 **Петрушевич А.** Сводная Галицко-русская літопись с 1772 – 1880 года.- Львів, 1889.- С. 129.
- 31 Привілеї міста Львова XIV – XVIII ст./ Упорядник М.Капраль, наук. ред. Я.Даш-

-
-
- кевич, Р.Шуст – Львів: МГКО Документальна скарбниця Львова, 2000. – С. 508.
- ³² *Hoszowski S.* Ekonomiczny rozwój Lwowa w latach 1772 – 1914 / Z drukarni L. Wiesniewskiego we Lwowie, 1935. – S. 24.
- ³³ *Андрійчук.* Гдешо про Львів перед 100 роками і про триразовий приїзд Іосифа II до того міста.// Діло. – 1883. – № 12. – 1 лютого.
- ³⁴ Привілеї міста Львова XIV – XVIII ст./ Упорядник М.Капраль, наук. ред. Я.Дашкевич, Р.Шуст – Львів: МГКО Документальна скарбниця Львова, 2000. – С. 513-516.
- ³⁵ *Kalinka W* Galicya i Krakow pod panowaniem Austryjackiem. Paryz w Komisie księcyarni polskiej, 1853. – S.10.

